

D O S S I E R D E P R E M S A

Institut d'Estudis Catalans

Lleida, 4 de maig de 2001
Fraga, 5 de maig de 2001

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

DE FRONTERES I MIL·LENNIS:
LA FRANJA, ANY 2001

– Introducció.....	3
– Programa.....	4
– Sessió I.....	4
Les perspectives del català a la Franja. <i>Artur Quintana</i>	6
Visions exògenes: des de Catalunya. <i>Joan A. Argenter</i>	7
Visions exògenes: des de Catalunya. <i>Mercè Llop</i>	8
– Sessió II.....	9
La literatura catalana a l'Aragó. <i>Màrio Sasot</i>	9
Al peu del canó. <i>Antoni Bengochea</i>	10
De la frontera. <i>Mercè Ibarz</i>	11
– Sessió III.....	12
L'escalt d'un espai comú: a Lleida, l'Estudi General. <i>Joan Busqueta</i>	12
Dels orígens. <i>Joaquim Monclús</i>	13
El paper de l'Església. <i>Alfred Agustí</i>	14
– Sessió IV.....	9
L'eclosió del català a la Franja: una percepció. <i>Francesc Ricart</i>	15
La inferioritat jurídica de la llengua catalana. <i>Juli Pallarol</i>	16
El moviment associatiu. <i>Hèctor Moret</i>	17
– Sessió V.....	9
Les relacions econòmiques per sobre de les administratives. <i>Ramon Morell</i>	18
El progrés del municipalisme. <i>Salvador Plana</i>	19
– <i>Ramon Sistac</i> , coordinador científic.....	20
– Duo Recapte.....	21

La Franja no apareix en els mapes polítics, ni en els físics ni en els històrics. No s'identifica des d'un avió, ni es pot fotografiar des d'un satèl·lit. No sembla que sigui, doncs, cap realitat humana, econòmica, climàtica o paisatgística definida. Fins i tot el seu nom és controvertit.

No obstant això, la interpretació del fet lingüístic i cultural de l'Aragó d'expressió catalana és i ha estat durant el segle XX un tema recurrent. Les contradiccions inherents a la societat catalanoparlant, el retard d'Aragó a organitzar-se com a projecte col·lectiu i la fredor que de vegades hi ha pogut haver en les relacions entre dues comunitats germanes, així com les característiques pròpies d'una zona de frontera o transició, constitueixen en bona mida les causes d'un interès que podria semblar, en una primera lectura, desmesurat per a la seua modesta extensió territorial.

Aquestes Jornades pretenen encetar una reflexió més sobre el paper passat, present i futur de les regions frontereres, tradicionalment enteses com a zones despersonalitzades, reinterpretades ara com a punt d'encontre de diverses cultures.

Ramon Sistac

*Coordinador científic de les Jornades
Institut d'Estudis Catalans*

Lleida,
divendres
4 de maig de 2001

8.30 - 9.00 Recollida de documentació

9.00- 9.30 Inauguració

SESSIÓ I

9.30 - 10.15 Conferència: *Perspectives del català a la Franja*
ARTUR QUINTANA, Universitat de Heidelberg

10.15 - 10.35 Ponència: *Visions exògenes: des de Catalunya*
JOAN A. ARGENTER, Institut d'Estudis Catalans

10.35 - 10.55 Ponència: *Visions exògenes: des d'Aragó*
MERCÈ LLOP, Unitat de Llengües i Modalitats Lingüístiques d'Aragó,
Govern d'Aragó

10.55- 11.15 Debat

11.15 - 11.45 Pausa: cafè

SESSIÓ II

11.45 - 12.30 Conferència: *La literatura catalana a Aragó*
MÀRIO SASOT, investigador de la literatura de la Franja

12.30 - 12.50 Ponència: *Al peu del canó*
ANTONI BENGOCHEA, professor i rapsode

12.50 - 13.10 Ponència: *De la frontera*
MERCÈ IBARZ, Universitat Pompeu Fabra

13.10 - 13.40 Debat

Lleida,

divendres
4 de maig de 2001

SESSIÓ III

*16.00 - 16.45 Conferència: **L'esclat d'un espai comú: a Lleida, l'Estudi General***

JOAN BUSQUETA, Universitat de Lleida

*16.45 - 17.05 Ponència: **Dels orígens***
JOAQUIM MONCLÚS, Fundació NOESIS

*17.05 - 17.25 Ponència: **El paper de l'Església***
ALFRED AGUSTÍ, Universitat de Lleida

17.25- 17.55 Debat
17.55 - 18.15 Pausa: cafè

SESSIÓ IV

*18.15 - 19.00 Conferència: **L'eclosió del català a la Franja: una percepció***
FRANCESC RICART,
Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya

*19.00 - 19.20 Ponència: **La inferioritat jurídica de la llengua catalana***
JULI PALLAROL, professor i jurista

*19.20 - 19.40 Ponència: **El moviment associatiu***
HÈCTOR MORET, filòleg i poeta

19.40- 20.10 Debat

SESSIÓ V

*9.00 - 9.45 Conferència: **Les relacions econòmiques per sobre de les administratives***
RAMON MORELL, Universitat de Lleida

*9.45 - 10.30 Conferència: **El progrés del municipalisme***
SALVADOR PLANA, Ajuntament del Torricó

*10.30 - 11.00 Presentació de la revista **Temps de Franja***

11.00 - 11.30 Pausa: cafè

*11.30 - 12.30 Taula rodona: **Els ajuntaments davant la situació fronterera***

12.30 - 13.00 Concert: Duo Recapte

13.00- 13.30 Cloenda

Fraga,

dissabte
5 de maig de 2001

Sessió I

Les perspectives del català a la Franja

ARTUR QUINTANA

Universitat de Heidelberg

Breu resum

Es presenta la història externa de la llengua catalana a la Franja, especialment d'ençà de finals de la dècada dels setanta del segle passat. S'insisteix en l'actual situació sociolingüística, en l'ensenyament de la llengua i en el projecte de llei de llengües de l'Aragó.

CV del ponent

Barcelona 1936. Doctor en Filosofia i Lletres (Germanística, Romanística). Professor encarregat de curs de llengua i literatura catalanes de la Universitat de Heidelberg. Membre del Consello d'a Fabla Aragonesa.

Visions exògenes: des de Catalunya

JOAN A. ARGENTER

*Institut d'Estudis Catalans***Breu resum**

La reflexió sobre la realitat social, lingüística i sociolingüística de la Franja i els seus habitants s'insereix en el tema més ampli de l'existència, la identitat, les relacions i les interaccions de les zones de frontera. Cal afegir-hi també, com s'escau en d'altres casos, el problema dels noms i les denominacions que emprem per a referir-nos-hi, i la funció que aconsegueixen: assenyalar l'existència d'una realitat diferenciada, categoritzar-la, i avaluar-la en relació amb altres realitats veïnes. Ens pertoca aplicar-hi una "visió exògena." Dit així, podem discutir l'encàrrec, però tots sabem què vol dir fer-ho "des de Catalunya."

Si ens centrem en la qüestió lingüística a la Franja, cal reflexionar sobre la naturalesa dels fets que s'hi observen i sobre llur eventual especificitat en relació amb el sistema de la llengua o amb relació a una norma comuna. Cal reflexionar també sobre els fets sociolingüístics, això és, sobre la manera com una població gestiona els recursos lingüístics disponibles en funció d'assignacions de grup, afirmacions d'identitat, propòsits expressius o, tot sovint, imposicions del context. No cal dir que la llibertat de gestió és condicionada en bona mesura pel marge de maniobra permès pel marc jurídic en què aquesta població està enquadrada. Aquestes reflexions són més oportunes que mai en el context d'una situació crítica quant a aquest darrer aspecte.

CV del ponent

Llicenciat en Filologia Romànica per la Universitat de Barcelona (1970) i doctor en Filologia Hispànica per la Universitat Autònoma de Barcelona (1975). Catedràtic de Lingüística General d'aquesta universitat. La seva activitat de recerca s'ha centrat en tres eixos: (i) la teoria lingüística i la sintaxi de les llengües naturals; (ii) les bases lingüístiques del discurs poètic; (iii) el contacte de llengües en el seu context sociocultural. Ha participat en diversos projectes de recerca d'aquestes àrees i n'ha dirigit d'altres, i ha publicat nombrosos treballs en revistes d'especialitat de l'àmbit català, estatal i internacional, alguns dels quals han estat aplegats a l'obra *De lingüística i poètica* (1984). És membre corresponent del Centre per a la Recerca sobre el Multilingüisme de la Universitat de Brusel·les (1991). Ha estat membre del consell de redacció de la revista *Els Marges* (1974-1990), dels consells científics de *Ciència* (1983), *Els Marges* (1990-1997), *Sintagma* (1999-), *Estudios de Sociolingüística* (2000), director de *Límits. Revista d'assaig i informació sobre les ciències del llenguatge* (1985-1990) i impulsor de la nova etapa d'*Estudis Romànics* (2000). És membre de l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1989.

Visions exògenes: des d'Aragó

MERCÈ LLOP

*Unitat de Llengües i Modalitats Lingüístiques d'Aragó, Govern d'Aragó***Breu resum**

Aragó és una Comunitat Autònoma amb un patrimoni lingüístic i cultural divers.

El català és una de les tres llengües reconegudes al nostre territori, la llengua catalana es parla al llarg d'un territori que conveniem en denominar la Franja, la Franja Oriental d'Aragó.

La població cataloparlant aragonesa té unes característiques pròpies identificades per la seua llengua i la seua cultura.

Les principals actuacions dirigides al manteniment i difusió de la llengua i cultura catalana des de l'administració aragonesa han estat promogudes des de l'àmbit de l'educació i de la cultura (Departament d'Ensenyament, Departament de Cultura). No obstant això, han estat insuficients aquestes actuacions per tal de fer efectiu el dret de les persones que reclamen viure fent ús de la llengua pròpia en tots els àmbits dins la comunitat.

L'Avant Projecte de Llei de Llengües presentat pel Govern d'Aragó el dia 13 de març de 2001 representa un pas important per tal d'aconseguir el reconeixement oficial del català i l'inici d'altres actuacions administratives encaminades a l'ensenyament, difusió, formació, etc. de i en català.

La col·laboració de la Generalitat de Catalunya, des dels seus diferents departaments, en temes lingüístics ha estat un fet positiu per a la defensa de la nostra llengua i cultura catalana.

CV del ponent

Mercedes Llop Alfonso va néixer a Nonasp (Saragossa). Va realitzar els estudis de professora d'Educació General Bàsica a l'Escola de Formació del Professorat de Tarragona. És licenciada en Filosofia i Ciències de l'Educació i mestra de català.

Ha estat directora del Col·legi públic de Bot durant 9 anys i directora del Centre de Professors i de Recursos de Casp desde el seu inici l'any 1994 fins el 2000.

Actualment desenvolupa la seua activitat professional al Departament d'Ensenyament del Govern d'Aragó com a Cap de la Unitat de Llengües i Modalitats lingüístiques d'Aragó.

Ha publicat *La educación de las niñas en el marco de la Ilustración Aragonesa*. Llibre d'investigació històrica.

La literatura catalana a l'Aragó

MÀRIO SASOT

Investigador de la literatura de la Franja

Breu resum

La lluita contra el franquisme i l'adveniment de la democràcia a la segona meitat dels anys 70 va tenir com a conseqüència a les terres de la Franja l'aparició, per primera vegada en la seua història, d'una literatura d'autor que ha donat, fins ara, molt bons i abundants fruits.

L'objectiu d'aquesta conferència és oferir una panoràmica de la literatura en català feta per aquests escriptors nascuts o residents a les terres més de Ponent dins l'àmbit catalanòfon.

Per una banda, farem un viatge a través dels escriptors i les seues obres, i per altra, realitzarem una anàlisi, més crítica i elaborada, dels aspectes més rellevants, d'aquesta literatura:

- Els seus antecedents autòctons.
- Les motivacions dels seus autors a l'hora d'encarar el fet literari.
- Les seues circumstàncies, personals, socials, vitals, geogràfiques i culturals.
- Gèneres més usats.
- Trets d'estil.
- Trets i preferències d'ús lingüístic i la seua evolució.
- Elements temàtics constants en aquets autors.
- Tècniques de tractament de l'humor i la ironia
- Les noves fornades d'escriptors. Canvis i perspectives de futur.

CV del ponent

Va néixer a Saidí (Osca) el 7 de març de 1951. És llicenciat en Filologia Romànica i en Ciències de la Informació. Treballa com a catedràtic de Llengua i Literatura Castellanes a l'Institut d'Ensenyament Secundari "Andalán" de Saragossa i col·labora habitualment als diaris La Vanguardia, del qual és corresponsal a l'Aragó, i Heraldo de Aragón. És director de la revista mensual *Temps de Franja*, editada per tres associacions culturals de la Franja oriental d'Aragó.

Té publicats els llibres: *Així s'escriu a la Franja*, una antologia i guia didàctica d'autors de la franja catalano-parlant aragonesa, *Joglars de Frontera*, una antologia i ressenya biogràfica dels cantautors de la Franja, i *Aproximació Descriptiva a la Llengua de Saidí*, junt amb Hèctor Moret. Actualment coordina un Projecte d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja patrocinat pel Departament d'Educació del Govern aragonès.

Habitualment, acompanya a la bandúrria al cantautor Anton Abad en els seus recitals, amb al que ha col·laborat en la grabació dels seus discs. Amb el professor calaceità Antoni Bengochea forma part del Duo Recapte, que difond, amb música procedent de diferents fons, la poesia d'autor de l'Aragó catalanòfon.

Al peu del canó

ANTONI BENGOCHEA

*Professor i rapsode***Breu resum**

En aquesta ponència es parlarà de la difusió de la literatura catalana de la Franja, tot donant una visió general dels canals de difusió i, principalment dels aspectes en els quals el ponent està més implicat. Aquests canals de difusió els veurem des del punt de vista de la Franja i del punt de vista de Saragossa.

S'informarà també del desenvolupament del "Projecte d'animació a les escoles de la Franja", que té com a objectiu potenciar el coneixement de la literatura autòctona a les escoles, com a complement important per als seminaris de llengua catalana.

El ponent ens contarà també alguna de les seves experiències com a recitador i narrador oral.

CV del ponent

Natural de Calaceit, llicenciat en Filologia Hispànica per la Universitat de Saragossa, ciutat on viu des de l'any 1993. Participà activament en el Segon Congrés de la llengua catalana (1986) on va entrar en contacte amb la poesia que es feia a la Franja d'Aragó i començà la seva tasca de difusió d'aquesta poesia catalana de l'Aragó com a recitador en solitari i després com a component del duo Recapte amb Màrio Sassot. Darrerament també ha participat en la difusió oral de la narrativa popular del Matarranya i ha gravat el disc de contes tradicionals del Matarranya "Quento va quento vingue" (1998). El 2000 gravà el disc de l'antologia poètica de Desideri Lombarte "Ataüllar el món des del Molinar". Actualment, es professor de música a l'Institut Jerónimo Zurita de Saragossa.

De la frontera

MERCÈ IBARZ

Universitat Pompeu Fabra

Breu resum

A partir de la pròpia experiència, biogràfica i de formació, la ponència proposa una reflexió sobre les fronteres que conformen tant la identitat com la diferència. Una proposició indescribable del marc actual d'una globalització que és, per sobre de tot, un ball, sovint esbojarrat, de fronteres i límits. L'experiència de la frontera catalano-aragonesa com a punt de partida d'una reflexió sobre les vicissituds contemporànies de les expectatives col·lectives d'igualtat social i cultural.

CV del ponent

(Saidí, 1954). Escriptora, periodista i curadora d'exposicions. Doctora en Periodisme i Comunicació Audiovisual i professora a la Universitat Pompeu Fabra.

En narrativa és autora de *La terra retirada* i *La palmera de blat*. En assaig, ha publicat la biografia *Mercè Rodoreda. Un retrat* i la investigació *Buñuel documental. Tierra sin pan y su tiempo*, entre d'altres publicacions de reflexió històrica i cultural.

Des de 1976 ha format part de les redaccions dels diaris *Avui* i *Diari de Barcelona* i actualment manté una secció fixa sobre arts plàstiques i fotografia a *La Vanguardia*, així com col·laboracions regulars a diverses publicacions, entre elles la revista *Transversal* (Lleida), de la qual és membre del consell de redacció.

*Sessió III**L'esclat d'un espai comú: a Lleida, l'Estudi General*

JOAN BUSQUETA

*Universitat de Lleida***Breu resum**

Durant les primeres dècades del segle XIII, Lleida, amb una situació estratègica al bell mig de les terres catalanoaragoneses, i amb un bon emplaçament sobre els eixos fluvials del Segre i l'Ebre, habituals vies de transport i circulació de mercaderies, es convertia en el primer centre manufacturer de draps de llana de la Corona d'Aragó i en un marc de referència per a l'economia ramadera. El procés de creixement tindrà altres indicadors, entre altres: consolidació de les institucions municipals i compilació del primer codi de caràcter municipal que coneixem a Catalunya, els Costums de Lleida (1228); necessitat d'una moneda local pròpia, la pugesa de Lleida, per la importància del mercat local; naixement, ben aviat, el 1232, d'una fira anual per la festa de Sant Miquel de setembre, que consolidarà el prestigi assolit pels artesans i mercaders lleidatans; col·locació, el 1278, de la darrera pedra de la catedral romànica, de la imponent Seu de Lleida, iniciada a començaments de segle, i un dels signes més visibles de la vitalitat de l'antiga diòcesi, etc. Calia, certament, una conquesta final, i aquesta fou la dels ensenyaments superiors; la creació d'un gran centre de formació de futurs administradors i governants municipals, i dels dirigents d'un estat que es consolidava políticament, així com de metges, mestres en arts i filosofia i teòlegs. Aquest centre, l'Estudi General de Lleida, el primer fundat a Catalunya, en el marc de les terres de la Corona d'Aragó, es convertiria en un important pol d'atracció cultural i econòmic, i en un àmbit de formació, d'intercanvi i de relació per a una població de mestres, estudiants, familiars, gent d'oficis vinculats al món del llibre i l'ensenyament, etc., la major part procedents de les terres veïnes del mateix Principat, del regne d'Aragó i del regne de València.

Bisbat, mercat, ... a finals del segle XIII, amb la fundació de l'Estudi General, el 1300, hom afegia un altre espai comú: la Universitat.

CV del ponent

Joan J. Busqueta és professor titular d'Història Medieval i ha estat, durant el període 1997-2000, director acadèmic de la commemoració del 700 Aniversari de la fundació de l'Estudi General de Lleida. En relació al tema proposat per a les jornades, Joan J. Busqueta ha coordinat els treballs següents: Universitat de Lleida: 700 Aniversari (1996), Jacme d'Agramont, Regiment de preservació de la pestilència (1998), Llibre de les Constitucions i Estatuts de l'Estudi General de Lleida. Els Estatuts Fundacionals: Lleida, 1300 (2000), L'Estudi General de Lleida: ciutat i universitat en els documents de l'Arxiu Municipal de Lleida (2000).

Dels orígens

JOAQUIM MONCLÚS

*Fundació NOESIS***Breu resum**

En unir-se Catalunya i Aragó –en ocasió del casament de Ramon Berenguer IV amb Peronella, filla del rei d'Aragó, Ramir II el Monjo– es féu un gran pas endavant per a la conquesta de Catalunya i de la resta de les terres de ponent. Així tenim que l'any 1142 es va conquerir Tamarit de Llitera, malgrat que aquesta conquesta no es va consolidar fins més endavant i poc temps després Tortosa (1148), Lleida, Fraga i Mequinensa (1149). Entre 1150 i 1160, es va conquerir tota la zona del Matarranya i el Guadalop. La majoria d'aquestes poblacions van ser repoblades per gent de Barcelona, l'Urgell, Solsonès, el Pallars i la Ribagorça fet que contribuí a una integració ben ràpida del domini lingüístic català.

Amb la conquesta i repoblació d'aquest territori –específicament parlant– es va donar per acabada la conquesta del Principat de Catalunya. Tanmateix, a les constitucions de Pau i Treva del 1173 hom va definir Catalunya com a aquesta "de Salses a Tortosa i Lleida amb llurs termes", i a les Corts de Lleida del 1214 "de Salses fins al Cinca". Totes les actuals comarques de la Franja de Ponent estaven compreses dintre d'aquest ample territori.

Amb els diversos testaments del rei en Jaume I, les coses es van començar a complicar i l'Aragó al llarg de la història es va fer amb aquestes terres.

CV del ponent

Escriptor i historiador. Ha publicat, entre d'altres, els llibres *La Franja de Ponent Avui* (1984), *Una vila medieval entre fronteres: Calaceit als segles XII i XIII* (1987), en col·laboració amb Artur Quintana, *El català a l'Aragó* (1989), *La Catalanitat de la Franja de Ponent* (1999), en col·laboració amb Jaume Llauredó, *El tancament de l'Orfeó Català i el F. C. Barcelona* (2000). Ha estat col·laborador de la Gran geografia comarcal de Catalunya i de Catalunya Romànica i recentment del Diccionari d'Historiadors Catalans. Ha publicat articles sobre temes d'història i llengua a les revistes, *Recerques*, *Revista de Catalunya*, *Diàlegs*, etc. L'any 1992 l'Institut d'Estudis Catalans li va encarregar un treball sobre la Toponímia Major de la Franja de Ponent del qual ja ha estat publicada una part. Actualment és col·laborador habitual del diari *Avui* a les pàgines d'opinió, al diari *La Vanguardia* i a *Catalunya Ràdio*. Coordina els cursos d'història de Catalunya a l'Institut d'Estudis Humanístics Coll i Alentorn (INEH-CA) i d'introducció als Països Catalans a la Universitat Catalana d'Estiu.

És fundador i president de la Institució Franja de Ponent de Barcelona i director de l'associació *Noesis* de Calaceit que dintre de poc passarà a ser fundació.

El paper de l'Església

ALFRED AGUSTÍ

*Universitat de Lleida***Breu resum**

La secular adscripció del territori que hom denomina la Franja a diòcesis catalanes ens pot fer plantejar si en realitat l'Església, en tant que institució, ha tingut alguna cosa a veure amb el manteniment del català com a llengua del poble. Centrats en l'àmbit eclesiàstic de la diòcesi de Lleida –poblacions de la Franja septentrional i central– fem un breu repàs històric de la qüestió del límits, així com algunes consideracions del paper de l'església lleidatana en l'expansió / manteniment / retrocés de l'ús de la parla catalana en les poblacions administrativament adscrites a l'Aragó

CV del ponent

Es llicenciat amb grau en Teologia per la Universitat Pontifícia de Comillas (secció Madrid) i en Filosofia i Lletres, secció Història, per la UAB. Es doctorà en Filologia Catalana amb una tesi sobre els usos lingüístics a la diòcesi lleidatana durant l'època moderna. Professor a l'Escola Normal de Lleida, transformada posteriorment en Facultat de Ciències de l'Educació, de la qual va ser el primer degà, ha centrat els darrers anys la seua docència i investigació a la Facultat de Lletres de la UdL com a professor d'Història de la Llengua Catalana. És autor de *Llengua i Església a la Lleida dels segles XVI-XVIII*, coautor de *La llengua catalana a la ciutat de Lleida* (Un estudi sociolingüístic per barris) i editor de *El nord-occidental entre dues llengües?* Té publicats diversos articles sobre diacronia lingüística a *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*. Com a conseller de l'IEI va organitzar i coordinar, l'any 1997, un cicle intítulat La Franja de Ponent avui.

L'eclosió del català a la Franja: una percepció

FRANCESC RICART

Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya

Breu resum

El català, la llengua de les comarques de la Franja d'Aragó, sempre hi ha estat i, tanmateix, gairebé ningú no ho sabia. Quan els primers anys vuitanta es parla d'aquelles terres als mitjans de comunicació, inequívocament, serà per parlar del català i de la seva aparició i de l'impacte als diferents àmbits de la vida pública, sobretot al de l'ensenyament; des d'aleshores parlar de Franja és sinònim de referir-se a la qüestió de la llengua, una qüestió que preocupa políticament pel que pot arribar a representar: no només l'aspiració per la dignificació de la llengua maltractada, sinó pel que pot suposar d'afecció cap a Catalunya d'aquestes terres. L'exposició tractarà el paper de la política, dels partits polítics, envers el procés que aquests dies té el penúltim episodi de la primera part de la història: l'arribada a les Corts d'Aragó de la Llei de llengües. Fins arribar aquí, es proposa repassar els esdeveniments que han acompanyat el recorregut des d'una percepció política o des dels punt de vista polític: la Declaració de Mequinensa, els debats del català a les Corts d'Aragó, el català a l'escola, la Franja a les manifestacions del món català, el moviment associatiu i la recuperació de patrimoni cultural, la segregació del bisbat de Lleida, l'Estatut d'Aragó i la gestació de la Llei de llengües...

CV del ponent

(Fraga, Baix Cinca, 1950). Llicenciat en Història. Tècnic del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Director de l'Escola Mowgli d'Igualada (1977-1982). Membre de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i del Casal Jaume I, ambdós de Fraga. Col·laborador de les revistes Batecs i Temps de Franja. Autor d'articles en publicacions i participant en actes de difusió de la Franja arreu dels Països Catalans.

La inferioritat jurídica de la llengua catalana

JULI PALLAROL

*Professor i jurista***Breu resum**

Intentant cercar el desllorigador del drama jurídic i polític de la llengua catalana a la Franja de Ponent des d'una perspectiva d'un ciutadà de la mateixa Franja, l'autor analitza les repercussions jurídiques de la imposició del castellà als catalanoparlants de la Franja segons prescriu la Constitució espanyola i de l'idioma català i la desregulació de l'oficialitat segons estableix l'Estatut d'Autonomia d'Aragó.

Un cop analitzat el condicionament constitucional i estatutari espanyol, l'autor, com un argus, observa la denominació de la llengua i de les modalitats lingüístiques, l'escassa regulació aragonesa d'alguns minses usos oficials, el precari ensenyament de la llengua catalana com a matèria optativa, l'organització de la competència lingüística de l'Administració, la comunicació cultural, la protecció internacional de les llengües minoritàries, l'autoritat lingüística i la unitat de la llengua, i descriu la nefasta i minsa gestió del fet lingüístic per les administracions aragoneses. També aprofita l'oportunitat temporal per fer una succinta crítica de l'Avantprojecte de llei de llengües d'Aragó aprovat recentment pel Govern d'Aragó.

La ponència conclou amb una sèrie de propostes per a tot l'àmbit lingüístic català entre les quals destaquen una via per a l'establiment d'un marc jurídic estable i igual, la creació d'un òrgan comú, amb personalitat jurídica, de normalització de l'ús de la llengua i la solució per al reconeixement oficial efectiu de l'autoritat lingüística i científica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Finalment, l'autor l'enllesteix amb una cloenda suggestiva per als catalanoparlants i, perquè no, per a aquelles persones que vulguin ser-ho o adherir-se com a membres a la Comunitat lingüística catalana.

CV del ponent

Nascut a Osca (Aragó) el 1956, malgrat que sempre ha viscut a Albelda (Llitera). Llicenciat en dret, amb estudis de filologia hispànica i mestre de català. Professor d'ensenyament secundari de l'especialitat de Formació i Orientació laboral en un IES de Lleida. Professor col·laborador de llenguatge jurídic del Servei de Llengua i Terminologia de la Universitat de Lleida. Ha exercit d'advocat, de professor col·laborador de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i de professor d'adults de llengua catalana. Ha estat assessor jurídic de diverses associacions i fundacions de caire cultural. Va ser el responsable de l'àrea de llengua i dret per a la Comissió Territorial d'Aragó en el Segon Congrés Internacional de Llengua Catalana (1986) i també membre de la Comissió per a l'estudi i elaboració de l'Avantprojecte de llei de llengües d'Aragó (Gobierno de Aragón / Instituto de Estudios Altoaragoneses, 1998). Especialista en dret lingüístic i llenguatge administratiu i jurídic (conferenciant, professor i ha fet diversos estudis sobre el règim jurídic del català a Aragó i l'oficialitat de la llengua occitana a la Vall d'Aran). Promotor d'iniciatives culturals i jurídiques de defensa de la llengua catalana a la Franja de Ponent i a la resta de Catalunya.

El moviment associatiu

HÈCTOR MORET

*Filòleg i poeta***Breu resum**

Si bé durant la transició de la dictadura franquista a la democràcia formal sorgiren en diferents localitats de les comarques de l'Aragó «catalanòfon» persones joves motivades en la defensa de la llengua i la cultura catalanes d'aquestes poblacions, no serà fins deu anys més tard que aquest moviment es concretarà de manera pública amb la creació de tres associacions culturals: l'Associació de Consells Locals de Franja, fundada el 1985, amb seu a Tamarit de Llitera i amb incidència, principalment, a les comarques de la Llitera i la Baixa Ribagorça; l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, també creada el 1985, amb seu a Fraga i amb incidència a la comarca del Baix Cinca, i l'Associació Cultural del Matarranya, fundada el 1989, amb seu a Calaceit i amb incidència al Matarranya. Totes tres associacions es caracteritzen, a més de per la defensa i la dignificació de la llengua i la cultura catalanes a Aragó, per la continua organització d'actes públics (xerrades, cursets, presentacions, conferències, etc.), per la publicació en català de nombrosos llibres de temàtica diversa (literatura, història, lingüística, economia, biologia, etc.) i per l'edició de tres revistes culturals: *Desperta Ferro!*, *Batecs* i *Sorolla't*, respectivament.

Des d'un primer moment aquestes tres associacions culturals de l'Aragó «catalanòfon» han mantingut estrets contactes i han protagonitzat conjuntament diferents accions a favor de la llengua i la cultura comunes. Dues de les últimes accions dutes a terme per les tres associacions han estat la seua intervenció decidida en l'elaboració del projecte de llei per al reconeixement oficial de les llengües catalana i aragonesa a Aragó i la creació de la revista intercomarcal *Temps de Franja*.

CV del ponent

Mequinensa, Baix Cinca, 1958. Llicenciat en filologia catalana per la Universitat de Barcelona (curs 1991-1992).

Professor de llengua i literatura catalanes a l'IES La Sedeta de Barcelona.

Ha fet diverses col.laboracions sobre literatura popular, onomàstica, dialectologia, sociolingüística, literatura catalana del segle XX, etc. a les revistes *Sorolla't*, *Rolde*, *Serra d'Or*, *Marges*, *Estudis de Llengua i Literatures Catalanes*, *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, *Treballs de Sociolingüística Catalana*, *Revista de Catalunya*, etc.

Autor de *Sobre la llengua de Mequinesa* (Fraga, 1994), *Maties Pallarès: Articles matarranyecs i altres escrits* (Calaceit, 1993), *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga* (Fraga, 1995), *Lo Molinar. Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa. 3. Gèneres menors de la literatura popular* (Calaceit, 1995), *Bllat colrat! Literatura popular catalana del Baix Cinca, la Llitera i la Ribagorça. 3. Gèneres etno-poètics breus no musicals* (Fraga, 1997), *Indagacions sobre llengua i literatura catalanes a l'Aragó* (Calaceit, 1998), etc.

Sessió V

Les relacions econòmiques per sobre de les administratives

RAMON MORELL

Universitat de Lleida

Breu resum

Des que el mercat és mercat, és a dir, expressió màxima de la divisió del treball on l'oferta, d'una banda, col·loca la seva producció, i la demanda, d'una altra, es proveeix d'aquelles mercaderies que desitja, i la seva capacitat adquisitiva li permet comprar, la Franja ha estat connectada econòmicament a l'àrea comercial de Lleida.

Aquesta influència econòmica ve donada per la jerarquitització territorial que el municipi de Lleida-ciutat exerceix. S'ha de tenir present que en un radi de noranta quilòmetres, amb centre a la capital, no hi ha cap assentament urbà de les dimensions de les de Lleida (cent vint mil habitants). Precisament és Fraga, conjuntament amb Balaguer (entre dotze mil i tretze mil habitants), el segon nucli urbà en importància de l'àrea.

A partir d'aquesta realitat s'analitzarà l'estructura econòmica dels nuclis més importants de la Franja (dels municipis que tenen com a mínim mil habitants) i la configuració de l'àrea i regió econòmica que gira entorn de la centralitat de Lleida. També s'analitzarà el paper d'aquesta àrea amb relació a altres de jerarquia territorial i urbana superior, i que la dimensió cada cop més gran dels mercats fan interdependents (per exemple el Pla Hidrològic Nacional).

S'incidirà també en una necessitat històrica no encara coberta: l'existència d'un estudi acurat que quantifiqui exactament la magnitud d'aquests intercanvis econòmics entre la Franja i Lleida. Tots diem que aquesta és una realitat indiscutible, però encara no s'ha fet res acurat referent a això.

CV del ponent

- Economista
- Professor Associat de la Universitat de Lleida
- Cap Secció Rendes Ajuntament de Lleida
- Cap de Servei Territorial d'Urbanisme de la Generalitat a Lleida de 1979 a 1989
- Cap d'Unitat d'Inspecció Urbana a la Gerència Territorial de Lleida del Cadastre

Publicacions :

- Coautor de "*L'economia del Segrià: Desenvolupament agrícola i desequilibris sectorials*" (Caixa de Catalunya 1980)
- Coautor "*L'economia de Lleida 1992. Evolució recent i perspectives*" (Jornades Econòmiques de Rialp 1993)
- Coautor "*Lleida l'extrema*" (Pagès editors 1996)
- Coautor "*Canvi i continuïtat a les estructures socials de Lleida*" (Pagès editors 2000)

El progrés del municipalisme

SALVADOR PLANA

Ajuntament de Torricó

Breu resum

En un primer moment el municipalisme a La Franja no es diferencia excessivament de la concepció general del municipi com un simple mecanisme prestador de serveis. En els últims vint anys aquesta concepció ha sofert una constant variació evolutiva. Els municipis de la Franja van prenent consciència d'una realitat social, cultural i fins i tot econòmica pròpia, que ve determinada fonamentalment per la situació geogràfica fronterera.

L'objectiu de la conferència es l'anàlisi d'aquesta evolució del municipalisme a la Franja, profunditzant en les característiques de la consciència d'una identitat pròpia i en les conseqüències que suposa per al desenvolupament dels municipis.

CV del ponent

Salvador Plana Marsal va néixer el 26 de novembre de 1955 a Lleida.

Ha cursat el segon grau de Formació Professional Agrícola a Mollerussa i dos cursos de la Llicenciatura de Dret a la UNED.

En les eleccions municipals de 1987 va ser elegit alcalde del Torricó i aquest és el seu quart mandat.

Entre 1991 i 1999 ha estat president de la Mancomunidad de la Llitera i membre de la Coordinadora Nacional de Mancomunitats.

Des de desembre de 1999 és president de la Federació Aragonesa de Municipis i Províncies, de la que ja havia format part com a membre del Consell i de la Comissió Executiva en les últimes legislatures.

Actualment és membre de les Comissions de la Funció Pública i de la Formació Continua de l'Administració Local de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies.

Coordinador científic

RAMON SISTAC

Institut d'Estudis Catalans

Dialectòleg (Barcelona, 1958). Llicenciat el 1980 i doctor en Filologia Catalana el 1987 per la Universitat de Barcelona (premi extraordinari de doctorat de la Facultat de Filologia el 1986-87). Professor titular de Dialectologia Catalana de la Universitat de Lleida (1988), on presta els seus serveis de docència i investigació d'ençà de 1980 (abans Universitat de Barcelona-Estudi General de Lleida) i on ha estat director del departament de Filologia Catalana (1995-2001). Actualment (d'ençà de la seua creació el 1993), hi dirigeix l'Oficina d'Estudis de Llengua i Literatura de Ponent i del Pirineu.

D'ençà de 1999 és membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans (Secció Filològica). Ha estat conseller, adscrit al Departament de Lletres, de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (1991-1995) i és membre de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, la International Society for Dialectology and Geolinguistics, la Societat d'Onomàstica i la Societat Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. És també director de l'àmbit de Llengua i Societat de l'Eurocongrés 2000 dels espais occitans i catalans.

És membre del consell de direcció del projecte Atlas Lingüístic del Domini Català de l'Institut d'Estudis Catalans, i ha estat investigador de la secció catalana de l'Atlas Linguarum Europæ. Ha dirigit els projectes de recerca Inventari del patrimoni lingüístic i literari de les Terres de Ponent (IEI/CIRIT, 1992-1995), Toponímia de les valls d'Àneu (UdL, 1996-1997), El català occidental a la regió pirinenca. Dialectologia i sociolingüística (Paeria, 1997-1999), Aspectes lingüístics i tecnològics de l'occità elaborat (Comunitat de Treball dels Pirineus/DGR, 1998-1999), Tractament i arxiu sonor de l'occità i el català (Comunitat de Treball dels Pirineus/DGR, 1999-2000).

Originari de la Franja de Ponent (Camporrells, la Llitera), on ha realitzat diversos estudis de dialectologia i sociolingüística, ha desenvolupat tasques d'informador de la Comissió Parlamentària de Política Lingüística de les Corts d'Aragó i és assessor de la Coordinadora de les Llengües Minoritàries d'Aragó i de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca.

Duo Recapte

ANTONIO BENGOCHEA (veu). MÀRIO SASOT (bandúrria)

El recapte era antigament un àpat molt comú a les comarques de la Franja, fet amb una gran varietat d'ingredients, molt de temps, dedicació i paciència, i que és tot un compendi de sabiduria popular.

S'anaven coent des de primeres hores del matí en un tupí al foc lent de la llar de llenya unes mongetes seques i s'hi afegien diferents bocins de carn de be, badella, o gallina, i un poc de tocino. Allà al migdia se ficaven unes verdures, trumfes, i una mica d'arròs.

Una hora més tard s'aconseguia un plat a l'hora consistent i digestiu, ideal per dietes equilibrades en temps on segurament no s'havia inventat encara el colesterol, on se combinaven tots los aromes i sabors que ens han deixat al llarc dels segles les principals cultures mediterrànies.

Los recitals poètics del duo "Recapte", format per Antoni Bengochea (veu) i Màrio Sasot (bandúrria), tenin també quelcom d'amalgama de cultures, temes o punts de vista diversos sobre la tasca i el sentir poètics. Tot això s'uneix amb un fil conductor comú, antic, quasi mil·lenari, com és la llengua catana parlada a les comarques orientals del nostre territori aragonès, des de la conca del Noguera Ribagorçana, passant per les terres del Baix Cinca fins al Matarranya terolenc.

La selecció de poemes que fan Antoni Bengochea i Màrio Sasot en el seu recital, inclou a autors com Anton Abad, de Saidí; Teresa Jassà, de Calaceit; Desideri Lombarte, de Pena-Roja Tastavins; Juli Micolau, de La Freixneda; Tomàs Bosque, de La Codonyera, i Marià López Lacasa i Hèctor Moret, de Mequinensa.

Entre aquests poemes hi ha alguns de temàtica sèria i transcendent com els fésols del recapte, o verdures lleugeres i picants de contingut lleugerament eròtic; històries tendres com un tros de xai, o dures com la carn de gallina vella, però tot "empedrat" amb uns quants grans d'humor i ironia.

La música que acompanya els poemes és també una diversa barreja de gèneres, estils i melodies, i van, des de cançons del cantautor saidinès Anton Abad; la tocata en re menor de Johan Sebastian Bach; el Dies Irae de Tomàs de Cellano; les Quatre Estacions, de Vivaldi; jotes populars aragoneses com La Olivera o Porque no nos ven hablar; l'exòtica Inner Light dels Beatles; una polka careliana de un duo finès; Itaca, de Lluís Llach, a elucubracions personals de M. Sasot, una d'elles inspirades llunyanament en el tema Spain de Chick Corea.

1. Caminant (Teresa Jassà)
2. La terra besaria (Desideri Lombarte)
3. Paisatge (Hèctor Moret)
4. Ara que encara estàs a temps (Anton Abad)
5. Als Balcans (Juli Micolau)
6. Floro (Tomàs Bosque)
7. Nocturn per una cadira (M. López Lacasa)
8. Cançó de comiat (H. B. Moret)
9. Xerraduries (D. Lombarte)
10. Sol·licitud (D. Lombarte)

Per a més informació:
Ramon Balasch (667 550 590), Servei de Premsa
Neus Portet (932 701 620), Secretaria Científica IEC